

РОЗДІЛ IV. ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО, ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

DOI: 10.33766/2524-0323.88.183-194

УДК 341.96:347.627.3

О. Б. Верба-Сидор,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Львівського державного
університету внутрішніх справ
(м. Львів, Україна)

e-mail: olga.verba.sydor@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0001-9254-9575>

У. Б. Воробель,

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету Львівського
державного університету внутрішніх справ

e-mail: lana.worobel@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0003-0480-5394>

(м. Львів, Україна)

ФОРМАЛЬНА СЕПАРАЦІЯ ЯК УМОВА РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ В ЗАКОНОДАВСТВІ ЛИТВИ ТА МАЛЬТІ

У статті проаналізовано законодавчі положення інституту сепарації в Литві та Мальті. Установлено, що ці держави обрали для себе модель правового регулювання сепарації, відповідно до якої визнається безпосередня залежність розірвання шлюбу від формальної сепарації (сепарації, оформленої рішенням компетентного органу). На підставі дослідження виокремлено характерні риси цієї моделі правового регулювання інституту сепарації.

Ключові слова: режим окремого проживання подружжя, розірвання шлюбу, правові наслідки, режим майна, шлюбний договір, презумпція батьківства.

Постановка проблеми. Сім'я, як первинний та основний осередок суспільства, перебуває під особливою охороною держави. Серед виявів такої охорони є створення державою системи гарантій збереження цілісності сім'ї, зокрема шляхом правового регулювання тих інститутів, котрі спрямовані на сприяння подружжю в збереженні їхнього шлюбу. Серед них є інститут окремого проживання подружжя, який у світовій практиці більше відомий як сепарація [1, с. 90–91]. Незважаючи на те, що становлення інституту окремого проживання подружжя (сепарації) в праві України мало довготривалу та непросту історію, однак практика застосування цього інституту свідчить про важливість та доцільність його запровадження. Успішним є і досвід застосування інституту сепарації в багатьох іноземних дер жавах, зокрема учасницях Європейського Союзу (далі – ЄС).

У науковій літературі виокремлюють три моделі правового регулювання режиму окремого проживання подружжя в різних країнах:

1) модель, яка ґрунтується на самостійності інститутів сепарації та розірвання шлюбу;

2) модель, під час застосування якої не розрізняють підстав для сепарації та розірвання шлюбу. Саме подружжя повинно зробити вибір щодо застосування того чи іншого інституту;

3) модель, відповідно до якої визнається безпосередня залежність розірвання шлюбу від сепарації, тобто той із подружжя, хто бажає розірвати шлюб, повинен деякий час перебувати в стані сепарації, оформленої рішенням компетентного органу (формальної, а не фактичної сепарації, за якої подружжя не проживає разом із власної волі та не звертається за оформленням такого стану до жодних уповноважених органів) [2, с. 41; 3, с. 117–118; 4, с. 128–129; 5, с. 127; 6, с. 165; 7, с. 82–83; 8, с. 22].

На нашу думку, доцільно виокремити й четверту модель правового регулювання інституту сепарації, а саме: модель, за якої фактичне окреме проживання подружжя (фактична сепарація) є однією із законодавчо передбачених підстав для розірвання шлюбу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості правового регулювання сепарації в іноземних державах, а саме в державах-учасниках ЄС, були об'єктом дослідження чималої кількості українських науковців. Значний внесок у висвітлення цього питання зроблено О. О. Білик у дисертаційному дослідженні, присвяченому саме інституту окремого проживання подружжя в сімейному праві [2]. Інститут сепарації в контексті порівняльно-правової характеристики досліджено також К. М. Глиняною, Т. М. Лежневою, Л. В. Липець, В. М. Старчук, О. В. Старчук, С. В. Черноп'ятовим та іншими. Однак, більшістю із цих учених зосереджувалася увага на дослідженні інституту сепарації окремих держав.

Формування цілей. Метою статті є аналіз положень правового регулювання сепарації (окремого проживання подружжя) тих держав-учасниць ЄС, які належать до третьої, уже згаданої вище моделі правового регулювання сепарації, відповідно до якої визнається безпосередня залежність розірвання шлюбу від формальної (юридичної) сепарації, а саме: той із подружжя, хто бажає розірвати шлюб, повинен деякий час перебувати в стані сепарації, оформленої рішенням компетентного органу. Окреслену модель правового регулювання сепарації обрали для себе такі держави-учасниці ЄС, як: Литва та Мальта.

Виклад основного матеріалу. У Цивільному кодексі Литви (далі – ЦК Литви) детально врегульовано питання режиму окремого проживання, який відіграє важливу роль у сімейному праві країни. Однією із підстав для розірвання шлюбу є проживання в режимі окремого проживання протягом щонайменше одного року, що розглядається як непоправний розпад шлюбу (п. 1 ч. 1 ст. 3.55 ЦК Литви) [2, с. 94, 161; 9, с. 300; 10, с. 183].

За законодавством Литви один із подружжя може звернутися до суду для затвердження сепарації, якщо через певні обставини, які можуть не залежати від жодного з подружжя, їхнє спільне життя стало нестерпним чи може

негативно вплинути на дітей, а також коли подружжя більше не зацікавлене в спільному проживанні.

Суд має вжити заходів щодо спонукання до примирення подружжя. На прохання одного з подружжя чи за власною ініціативою суд може встановити строк для примирення тривалістю до шести місяців. Після закінчення строку, встановленого для примирення, розгляд справи поновлюється. Якщо протягом року після початку встановленого періоду для примирення жоден із подружжя не подав відповідної заяви, розгляд справи не підлягає поновленню.

При прийнятті рішення про встановлення режиму окремого проживання, суд має визначити того із подружжя, з ким проживатимуть діти, порядок утримання дітей та участі того з батьків, хто проживає окремо, у вихованні дітей.

При вирішенні питання, хто з подружжя залишиться проживати в сімейному помешканні, перевага має надаватися тому з них, з ким проживатимуть неповнолітні діти, чи непрацездатному з подружжя. Якщо подружжя уклало договір про правові наслідки режиму окремого проживання, суд затверджує його, якщо він не суперечить публічному порядку, правам і законним інтересам неповнолітніх дітей чи одного з подружжя. У разі затвердження договору, суд має включити його умови в рішення про встановлення такого режиму [2, с. 94–95].

Відповідно до ст. 3.73 ЦК Литви, подружжя може подати спільну заяву до суду для затвердження сепарації, якщо між ними укладено договір про наслідки їхньої сепарації, які стосуються місця проживання, утримання та освіти їхніх неповнолітніх дітей, а також узгодження питань їхнього майна та взаємного утримання [10, с. 183].

За законодавством Литви правові наслідки встановлення режиму окремого проживання полягають у тому, що суд при ухваленні рішення про його встановлення звільняє подружжя від обов'язку спільно проживати, проте інші права та обов'язки подружжя не припиняються, окрім випадків, прямо передбачених законом. Зокрема, ст. 3.77 ЦК Литви має назву «Правові наслідки сепарації» і визначає основні з них.

За загальним правилом режим окремого проживання не впливає на права та обов'язки батьків щодо їхніх неповнолітніх дітей. Однак, у разі встановлення режиму окремого проживання, місце проживання дітей визначається за взаємною згодою батьків. У разі виникнення спору, місце проживання дитини з одним із батьків вирішується судом. Той із батьків, хто проживає окремо від дитини, має право спілкуватися з дитиною і брати участь у її вихованні. Той із батьків, хто проживає з дитиною, не повинен чинити перешкод такому спілкуванню. У разі виникнення спору між батьками, ці питання вирішуються судом.

У разі подання спільної заяви про встановлення режиму окремого проживання, подружжя має укласти договір щодо спільних обов'язків стосовно утримання його неповнолітніх дітей, розміри та форми такого утримання. Цей договір має бути затверджений судом [2, с. 182–183].

За ЦК Литви наслідками окремого проживання подружжя є припинення дії презумпції батьківства, якщо дитина народилася після спливу трьохсот

днів після встановлення режиму окремого проживання (ч. 2 ст. 3.140 ЦК Литви); у разі усиновлення дитини одним із подружжя, згода іншого з подружжя не вимагається, якщо є рішення суду про встановлення режиму окремого проживання (ст. 3.216 ЦК) [2, с. 203; 11, с. 143].

Під час ухвалення рішення про встановлення режиму окремого проживання, суд має врегулювати правовий режим майна за цих обставин, якщо він не визначений у шлюбному договорі [2, с. 182], оскільки правовим наслідком встановлення режиму окремого проживання є припинення режиму спільного майна подружжя (ст. 3.86 ЦК Литви) та припинення дії шлюбного договору, окрім тих положень, які стосуються режиму окремого проживання (ст. 3.107 ЦК Литви) [2, с. 182; 11, с. 143].

Наслідки встановлення режиму окремого проживання для майнових прав подружжя починаються з моменту ініціювання встановлення такого режиму, проте той з подружжя, хто, на думку суду, є невинним у сепарації, може попросити встановити правові наслідки сепарації з моменту фактичного припинення спільного проживання.

При ухваленні рішення суд може зобов'язати винного у встановленні такого режиму виплачувати утримання іншому з подружжя, якщо він цього потребує і якщо це питання не врегульовано домовленістю сторін. Під час ухвалення рішення про утримання і визначення розміру цього утримання, суд бере до уваги тривалість шлюбу, потребу в утриманні, фінансове становище обох із подружжя, їхній стан здоров'я, вік та працездатність, вірогідність безробітного з подружжя знайти роботу та інші важливі обставини. Утримання може бути визначене у вигляді одноразової суми або щомісячних виплат чи передачі у власність майна [2, с. 182–183].

Відповідно до ЦК Литви, у разі смерті одного з подружжя, який перебуває в режимі окремого проживання, той із подружжя, хто пережив іншого, зберігає всі законні права того з подружжя, що пережив, окрім випадку, коли того із подружжя, що пережив, було визнано судом винним у встановленні режиму окремого проживання. Таке ж правило діє в разі подання спільної заяви подружжям про встановлення режиму окремого проживання, за умови що в шлюбному договорі не зазначено інше. Проте, той із подружжя, хто пережив, втрачає право на спадкування майна померлого [2, с. 194–195].

Відповідно до ст. 3.79 ЦК Литви, режим окремого проживання припиняється, коли подружжя відновило спільне проживання і його спільне життя підтверджує наміри до постійного спільного проживання надалі. Режим окремого проживання припиняється, коли за спільною заявою подружжя суд ухвалює рішення про його припинення, чим скасовує своє попереднє рішення про встановлення такого режиму.

При відновленні спільного проживання майнові наслідки режиму окремого проживання для подружжя тривають, поки вони не укладуть новий шлюбний договір чи не встановлять новий режим власності майна, набутого в шлюбі [2, с. 160–161].

Цивільний кодекс Мальти (надалі – ЦК Мальти) [12] передбачає два способи набуття права на окреме проживання подружжя: 1) на вимогу одного з

подружжя на підставах, визначених ЦК Мальти, у судовому порядку (*contentious separation*); 2) на підставі взаємної згоди подружжя з дозволу сімейного суду (суду в сімейних справах) (*consensual separation*) [2, с. 69; 13, с. 33].

Підстави для встановлення сепарації на вимогу одного з подружжя передбачені на законодавчому рівні. Так ст. 40 підрозділу 3 ЦК Мальти передбачені такі обставини, що дають право одному з подружжя на ініціацію цієї процедури, як: 1) подружжя зрада; 2) насильство, жорстоке поводження, погрози, тяжкі тілесні uszkodження чи тяжкі образи з боку відповідача в справі стосовно позивача чи дітей; 3) якщо з часу вступу в шлюб пройшло 4 і більше років – при непоправному розпаді шлюбу й небажанні подружжя проживати спільно; 4) якщо один із подружжя покинув другого без достатніх на те підстав (без поважних причин) на строк більше двох років та інше [2, с. 69; 13, с. 33–34]. Із судової практики Мальти випливає, що хоч заява про встановлення режиму окремого проживання може базуватися на одній чи кількох підставах, доведення хоча б однієї із них є достатнім для суду, щоб ухвалити відповідне рішення і встановити цей режим. [2, с. 69].

Для отримання права на окреме проживання кожен із подружжя повинен пройти процедуру примирення сторін (*mediation*), що надається державою на безоплатній основі або комерційними структурами на підставі договору. Особа, що подає заяву, або її законний представник ініціює процедуру сепарації за допомогою листа, що надсилається реєстраторові цивільних судів (*Registrar of the Civil Courts*), у якій міститься інформація про сторони та подається заявка на проведення процедури примирення сторін. Значення цієї процедури й, відповідно, роль призначеного медіатора зводяться, у першу чергу, до спроби вирішення конфлікту між подружжям і їх примирення. Якщо досягнути примирення неможливо, медіатор заохочує сторін вдатися до процедури встановлення сепарації за взаємною згодою. Нарешті, якщо медіатор протягом місяця не досягає успіху і в питанні отримання взаємної згоди подружжя на встановлення сепарації, він надсилає записку до суду з проханням завершити процедуру примирення в судовому порядку (ст. 59 ЦК Мальти) [13, с. 33–34].

Під час розгляду справи про встановлення режиму окремого проживання кожен із подружжя, незалежно від того, чи є він позивачем чи відповідачем, може так: 1) покинути сімейне помешкання і в будь-якому випадку просити суд визначити, хто з подружжя (чи жоден з них) буде проживати в сімейному помешканні під час розгляду справи; 2) вимагати від іншого утримання, пропорційного своїм потребам та можливостям іншого з подружжя, беручи до уваги фактичні обставини; 3) якщо це є необхідним, просити суд вирішити питання про опіку над дітьми [2, с. 96–97].

При ухваленні рішення про встановлення режиму окремого проживання, суд на вимогу однієї зі сторін, залежно від обставин справи, має визначити так:

1) питання про сімейне помешкання і може зобов'язати сторони до однієї з таких дій: надати право одному із подружжя проживати в сімейному помешканні протягом певного періоду й за певних умов, з виселенням іншого з подружжя; продати сімейне помешкання, якщо сторони і їхні діти матимуть

задовільне альтернативне помешкання; надати сімейне помешкання, яке належить обом з подружжя, лише одному з них, за умови сплати останнім грошової компенсації іншому з подружжя [2, с. 97; 14]. Вирішуючи це питання, суд бере до уваги таке: інтереси неповнолітніх дітей, у тому числі те, як може вплинути на дитину ухвалення будь-якого з вищезазначених рішень; добробут сторін і дітей; чи мають сторони інше помешкання або мають можливість його мати [2, с. 97];

2) *правовий режим майна, що знаходиться в спільній сумісній власності подружжя*, тобто фактично має бути вирішене питання про розподіл спільного майна подружжя [13, с. 34]. Окрім цього, згідно зі ст. 1332 ЦК Мальти, встановлення режиму окремого проживання за рішенням суду автоматично не припиняє режиму спільності майна подружжя, а лише є підставою для його припинення судом. У своєму рішенні суд постановляє, що режим спільної власності подружжя припиняється з моменту набрання рішенням про встановлення режиму окремого проживання законної сили чи з моменту подання заяви до суду щодо припинення режиму спільності майна подружжя [2, с. 184–185];

3) *питання утримання*. На Мальті після встановлення сепарації батьки зобов'язані утримувати своїх дітей, проте бувають випадки, коли один із подружжя зобов'язаний утримувати іншого. За загальним правилом той з подружжя, хто був винним у встановленні режиму окремого проживання, має утримувати іншого з подружжя [2, с. 189];

4) *кому буде надано опіку над дітьми* [2, с. 97]. Суд, керуючись, передусім, інтересами дітей, повинен установити, з ким із подружжя після встановлення режиму їх окремого проживання залишаться діти. Окрім цього, суд може, на вимогу однієї зі сторін, ухвалити рішення про те, що друга сторона не в змозі здійснювати опіку над малолітніми дітьми. У випадку ухвалення судом такого рішення, сторона, щодо якої зроблено такий висновок, після смерті іншої не може перейняти опіку над дітьми без згоди суду [14].

Як бачимо, суди, вирішуючи питання про необхідність установлення режиму окремого проживання подружжя, також урегульовують і те, що буде після установлення сепарації.

Процес установлення режиму окремого проживання подружжя може бути припинений на будь-якій стадії вирішення справи до ухвалення остаточного рішення судом за досягнення подружжям примирення, тобто за збереження шлюбних відносин у повному обсязі. Водночас, якщо згодом у будь-якої зі сторін знову виникнуть незаявлені підстави для ініціювання процесу встановлення сепарації, то їх можна вказати в новій вимозі, нарівні з тими обставинами, що вже були заявлені, до примирення.

Кожен із подружжя має право оспорити рішення суду в сімейних справах в апеляційній інстанції протягом двадцятиденного строку з дня ухвалення цього рішення [15].

Відповідно до ст. 59 ЦК Мальти, якщо сепарація відбулася за спільною згодою подружжя, суд лише погоджує таку сепарацію, яка має бути оформлена в офіційному документі (договорі). Перед затвердженням

сепарації суд має пояснити сторонам наслідки такого режиму, здійснити спробу примирення сторін, а також може скасувати, змінити чи доповнити положення домовленості сторін у разі необхідності. Це погодження має силу рішення суду про встановлення сепарації [2, с. 97; 7; 10, с. 183; 15].

При такому погодженні суд має у рішенні визначити того з подружжя, хто опікуватиметься дітьми. Будь-яка домовленість між подружжям щодо опіки над дітьми може в будь-який час бути скасована відповідним судом на вимогу будь-кого з подружжя чи родича будь-кого з них, якщо цього вимагають інтереси дітей [2, с. 97].

Встановлення режиму окремого проживання припиняє обов'язок спільного проживання і має правові наслідки з дня ухвалення компетентним судом із розгляду цивільних справ рішення щодо встановлення сепарації (у разі *contentious separation*) або погодження її постановою суду (у випадку *consensual separation*) [2, с. 95-96; 15].

На Мальті велике значення для існування тих чи інших наслідків режиму окремого проживання має визначення вини одного чи обох з подружжя у встановленні режиму окремого проживання на тій чи іншій підставі.

У разі встановлення режиму окремого проживання винний із подружжя у подружній зраді чи залишенні іншого з подружжя більш ніж на два роки, позбавляється речей, яких набув від іншого з подружжя за договором дарування у зв'язку з укладенням шлюбу чи під час шлюбу, чи за будь-якої іншої підстави безоплатно. Винний із подружжя має їх повернути та втрачає будь-яке право, що міг мати на частину з доходів, які були отримані від підприємницької діяльності іншого з подружжя, після дати, визначеної судом як такої, коли було надано достатню підставу для встановлення режиму окремого проживання. Такі доходи залишаються повністю в невинного з подружжя. Винний із подружжя за таких умов позбавляється права за будь-яких обставин зобов'язати іншого з подружжя надавати утримання йому чи їй у силу шлюбного обов'язку [2, с. 184].

Той із подружжя, котрий не винен у виникненні вищезгаданих обставин ініціювання процесу сепарації, зберігає всі свої права, які виникають у зв'язку з укладенням шлюбу, враховуючи й ті, які кореспондуються з обов'язками іншого з подружжя. З іншого боку, той із подружжя, якому заявлена вимога про сепарацію, не звільняється від обов'язку утримання заявника такої вимоги, у разі встановлення такого обов'язку рішенням суду (ст. 54 ЦК Мальти) [13, с. 33-34].

Зокрема, той із подружжя, не на користь котрого ухвалено рішення про встановлення сепарації, зобов'язаний виплачувати аліменти на користь другого з подружжя, а також дітей до досягнення ними 18 років або 23 років у разі їхнього навчання [14]. Розмір такого утримання, що надаватиметься регулярно або виплатиться одноразово, визначається за домовленістю сторін або судом, з урахуванням матеріального стану подружжя та інших обставин, що заслуговують на увагу [13, с. 34], зокрема, потреби дітей; неповносправність як фізична, так і психічна; наявність хвороби в одного з подружжя або дітей, настільки важкої, що вона унеможливило їх самостійне матеріальне утримання; якщо заробітна здатність того з подружжя, якому присуджуються аліменти,

зменшилася під час перебування в шлюбі через ведення домашнього господарства, виховання дітей, а також ведення сімейних справ; вимоги щодо умов проживання подружжя та дітей та інші обставини [14].

Також існує принцип, згідно з яким, той із подружжя, хто не є винним у встановленні режиму окремого проживання, не повинен опинитися в гіршому становищі через встановлення режиму окремого проживання. Окрім цього, ЦК Мальти передбачає, що особа, винна у встановленні режиму окремого проживання через зраду чи покинання, втрачає право вимагати утримання від іншого з подружжя [2, с. 190].

Згідно з мальтійським законодавством, за подружжям, що перебуває в сепарації, зберігається обов'язок подружньої вірності [14]. Зокрема, до 1999 року якщо жінка за умовами сепарації отримувала грошове утримання від чоловіка, то вона його негайно позбавлялася в разі роману з іншим чоловіком, нехай навіть коротким і несерйозним. З часом цей факт почав сприйматися простіше завдяки прецедентній справі від 1999 року, а саме: містер Бордж, що перебував у стані окремого проживання зі своєю дружиною, дізнався, що вона провела ніч з іншим чоловіком. Він спробував не лише позбавити колишню дружину щомісячно виплачуваних їй аліментів, але й відсудити в неї всю раніше виплачену суму. Суд постановив, що місіс Бордж повинна повернути чоловікові всі гроші за час сепарації. Однак, на таке рішення суду дружина подала апеляцію, а суд апеляційної інстанції ухвалив нове рішення, вказавши, що «одна ніч з іншим не вважається глобальною зрадою чоловікові» [15].

За подружжям, яке перебуває в сепарації, зберігаються їхні обов'язки як батьків щодо опіки, виховання, піклування та утримання своїх дітей, незалежно від того, у якому порядку встановлено сепарацію [13, с. 33–34].

Ст. 70 ЦК Мальти надає право чоловікові відмовитися від дитини, зачатой під час шлюбу, зокрема, якщо він доведе, що в період з трьохсотого до сто вісімдесятого дня до народження дитини він був фактично чи за рішенням суду сепарований з дружиною, за умови, що пара за цей період не воз'єднувалася навіть на незначний проміжок часу.

Суд також може звільнити особу, яка хоче всиновити дитину, від обов'язку пред'явити згоду іншого з подружжя на усиновлення, якщо буде доведено, що особа, чия згода вимагається, є безвісти відсутньою, неспроможною дати таку згоду чи, в разі встановлення режиму окремого проживання подружжя або фактичного проживання окремо, за умови, що така ситуація, вірогідно, буде постійною. Виходячи з формулювання ч. 2 ст. 117 ЦК Мальти, у цьому випадку не є обов'язковим встановлення режиму окремого проживання, а достатньо фактичної сепарації [2, с. 203–204].

Ст. 62 ЦК Мальти передбачає право дружини повернути собі дівоче прізвище, однак свій вибір вона повинна задекларувати в документі, виданому відповідним державним органом, що погоджує (затверджує) сепарацію, а в разі судової сепарації – за допомогою внесення відповідного запису до матеріалів справи та відображенні такого волевиявлення дружини в рішенні суду [14]. Водночас, чоловік має право вимагати заборони продовження використання

дружиною його прізвища після встановлення сепарації, якщо таке використання може заподіяти шкоду чоловікові [11, с. 144].

Відповідно до чинного законодавства Мальти, той із подружжя, який є винним у встановленні сепарації через подружню зраду чи безпідставне залишення одного з подружжя іншим щонайменше як на два роки, позбавляється передбаченого ЦК Мальти права спадкування чверті майна померлого, у разі наявності в останнього дітей чи інших нащадків [2, с. 195; 11, с. 144].

Надалі, згідно зі ст. 64 ЦК Мальти, подружжя, яке отримало право на окреме проживання, має можливість примиритися (воз'єднатися), що призведе до відновлення юридичного обов'язку спільного проживання і взаємного утримання [2, с. 161]. Для припинення інших наслідків сепарації (частково або повністю) необхідне прийняття відповідного офіційного документа з дозволу компетентного суду [13, с. 33–34]. Однак, у разі виникнення нових підстав для встановлення сепарації, позивач може посилаватися на попередні підстави [2, с. 96].

Висновки. Аналіз законодавчих положень тих держав-учасниць ЄС, у котрих розірвання шлюбу безпосередньо залежить від формальної (юридичної) сепарації, дозволяє виокремити такі риси, притаманні цій моделі правового регулювання сепарації:

1) основною метою закріплення в законодавстві цих держав інституту сепарації є можливість надати подружжю час для визначення того майбутнього для їх шлюбу, який вони бажають обрати, - розлучення чи примирення;

2) режим окремого проживання може бути встановлений за рішенням компетентного органу (суду, прокурора, державної адміністрації) за взаємною згодою чи на вимогу одного з подружжя попри заперечення іншого;

3) наявність чіткого переліку підстав у законодавстві для установа сепарації за заявою одного з подружжя;

4) існування тих чи інших наслідків режиму окремого проживання пов'язується із визначенням вини одного чи обох із подружжя у встановленні режиму окремого проживання на тій чи іншій підставі;

5) встановлення сепарації веде до припинення режиму спільності майна подружжя, набутого в шлюбі, припинення дії шлюбного договору, окрім положень щодо режиму окремого проживання та припинення дії презумпції батьківства.

Використані джерела:

1. Воробель У. Б. Інститут окремого проживання подружжя (сепарація): історико-правові аспекти. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2017. Вип. 2. С. 90–103.

2. Білик О. О. Інститут окремого проживання подружжя в сімейному праві: порівняльно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2017. 258 с.

3. Лежнева Т. М., Черноп'ятов С. В. Поняття та зміст режиму окремого проживання подружжя. *Право і суспільство*. 2010. № 6. С. 117–121.

4. Лелех С. Інститут сепарації: проблеми застосування. *Право України*. 2003. № 3. С. 128–130.

5. Старчук О. В. Розірвання шлюбу і режим окремого проживання подружжя: визначення змісту та співвідношення понять. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2012. Випуск 20. Частина 1. Том 2. С. 126–128.

6. Цимбалюк В. І. Актуальні питання правового регулювання режиму окремого проживання подружжя в сімейному законодавстві України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2014. Випуск 10–2. Том 1. С. 164–166.

7. Gręźlikowski Ja. Instytucja separacji w prawie europejskim. *Studia Włocławskie*. 2011. T. 13. S. 81–95.

8. Kasprzyk P. Instytucja separacji małżeńskiej w świetle ustawy z dnia 21 maja 1999 roku. Lublin, Sandomierz, 1999. 141 s.

9. Білик О. О. Встановлення і припинення режиму окремого проживання подружжя: шляхи вдосконалення правового регулювання. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2013. Випуск 60. С. 298–305.

10. Білик О. О. Договірне регулювання режиму окремого проживання подружжя. *Порівняльно-правові дослідження*. 2014. № 1. С. 182–190.

11. Білик О. О. Правові наслідки встановлення режиму окремого проживання подружжя. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2014. Випуск 65. С. 139–146.

12. Civil Code of Malta adopted 11th February, 1870 with further amendments as on 2018. URL:<http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&ite mid=8580&l=1> (дата звернення: 01.12.2019).

13. Арутюнян Г. В. Вопросы регулирования частичного прекращения брачных отношений в Республике Мальта. *Семейное и жилищное право*. 2011. № 5. С. 32–35.

14. Europejska Sieć Sądownicza. Rozwód. Malta. URL: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-ml-maximizeMS_EJN-pl.do?member=1#toc_4 (дата звернення: 01.12.2019).

15. Развод по-мальтийски. Мальта для всех! URL: <http://www.maltavista.ru/info/divorce> (дата звернення: 01.12.2019).

References:

1. Vorobel, U. B. (2017). Instytut okremoho prozhyvannia podruzhhzia (separatsiia): istoryko-pravovi aspekty. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vntrishnikh sprav-The Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*. N. p. Seriia yurydychna, issue 2, 90-103 [in Ukrainian].

2. Bilyk, O. O. (2017). Instytut okremoho prozhyvannia podruzhhzia v simeinomu pravi: porivnialno-pravovyi aspect. *Doctor's thesis*. Kyiv. [in Ukrainian].

3. Lezhnieva, T. M., Chernop'iatov, S. V. (2010). Poniattia ta zmist rezhymu okremoho prozhyvannia podruzhhzia. *Pravo i suspilstvo-Law and Society*, 6, 117–121 [in Ukrainian].

4. Lepekh, S. (2003). Instytut separatsii: problemy zastosuvannia. *Pravo Ukrainy-Law of Ukraine*, 3, 128–130. [in Ukrainian].

5. Starchuk, O. V. (2012). Rozirvannia shliubu i rezhym okremoho prozhyvannia podruzhhzia: vyznachennia zmistu ta spivvidnoshennia poniat. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu-Scientific Bulletin Uzhhorod National University*. Seria: Pravo, issue 20, part 1, volo 2, 126–128. [in Ukrainian].

6. Tymbaliuk, V. I. (2014). Aktualni pytannia pravovoho rehuliuвання rezhymu okremoho prozhyvannia podruzhhzia v simeinomu zakonodavstvi Ukrainy. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seria Iurydsprudentsiia-Scientific Bulletin of*

International Humanitarian University. Series: Jurisprudence, issue 10-2, vol. 1, 164–166. [in Ukrainian].

7. Gręzlikowski, Ja. (2011). Instytucja separacji w prawie europejskim. *Studia Włocławskie-Włocławek Studies. Vol. 13, 81–95 [in Polish].*

8. Kasprzyk, P. (1999). Instytucja separacji małżeńskiej w świetle ustawy z dnia 21 maja 1999 roku. Lublin: Sandomierz. [in Polish].

9. Bilyk, O. O. (2013). Vstanovlennia i pryypynennia rezhymu okremoho prozhyvannia podruzzhzia: shliakhy vdoskonalennia pravovoho rehuliuвання . *Derzhava i pravo. Yurydychni i politychni nauky-State and law. Law and Political Science, issue 60, 298–305. [in Ukrainian].*

10. Bilyk, O. O. (2014). Dohovirne rehuliuвання rezhymu okremoho prozhyvannia podruzzhzia *Porivnial'no-pravovi doslidzhennia - Comparative Legal Studies, 1, 182–190. [in Ukrainian].*

11. Bilyk, O. O. (2014). Pravovi naslidky vstanovlennia rezhymu okremoho prozhyvannia podruzzhzia. *Derzhava i pravo. Yurydychni i politychni nauky - State and law. Law and Political Science, issue 65, 139–146. [in Ukrainian].*

12. Civil Code of Malta adopted 11th February, 1870 with further amendments as on 2018. URL: <http://justiceservices.gov.mt/DownloadDocument.aspx?app=lom&itemid=8580&l=1> [in English].

13. Arutjunjan, G. V. (2011). Voprosy regulirovaniia chastichnogo prekrashheniia brachnyh otноshenij v Respublike Mal'ta.. *Semejnoe i zhilishhnoe pravo-Family and housing law), 5, 32–35. [in Russian].*

14. Europejska Sieć Sądownicza. Rozwód. Malta. URL: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-mt-maximizeMS_EJN-pl.do?member=1#toc_4 [in Polish].

15. Razvod po mal'tijski. Mal'ta dlja vseh! URL: <http://www.maltavista.ru/info/di vorce> [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 03.11.2019

Верба-Сидор О. Б.,

доцент кафедри громадянсько-правових дисциплін
юридического факультета Львівського державного
університету внутрішніх справ
(г. Львів, Україна)

Воробель У. Б.,

преподаватель кафедри громадянсько-правових дисциплін
юридического факультета Львівського державного
університету внутрішніх справ
(г. Львів, Україна)

ФОРМАЛЬНАЯ СЕПАРАЦИЯ КАК УСЛОВИЕ РАСТОРЖЕНИЯ БРАКА В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ ЛИТВЫ И МАЛЬТЫ

Проанализированы законодательные положения института сепарации в Литве и Мальте. Установлено, что эти государства избрали для себя модель правового регулирования сепарации, согласно которой признается

непосредственная зависимость расторжения брака от формальной сепарации (сепарации, оформленной решением компетентного органа). На основании исследования выделены характерные черты этой модели правового регулирования института сепарации.

Ключевые слова: режим раздельного проживания супругов, расторжение брака, правовые последствия, режим имущества, брачный договор, презумпция отцовства.

Verba-Sydor O.,

Associate Professor of the Civil Law
Disciplines Department, Law Faculty
Lviv State University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)

Vorobel U.,

Lecturer of the Civil Law Disciplines Department
Law Faculty Lviv State
University of Internal Affairs
(Lviv, Ukraine)

FORMAL SEPARATION AS A CONDITION FOR THE DISSOLUTION OF MARRIAGE IN THE LEGISLATION OF LITHUANIA AND MALTA

The institution of separation legislative provisions of those EU member states that have chosen a separation legal regulation model, according to which the direct dependence of divorce on separation is recognized, that means, the spouse who wishes to dissolve the marriage must be in a state of separation issued by competent authority decision for some time (formal separation) have been analysed.

The EU member states Lithuania and Malta have chosen the defined separation model legal regulation.

Based on this study, the characteristic features of this separation legal regulation model are highlighted in particular:

- the main purpose of the separation institute in the legislation of these states is to allow the spouses time to determine the future for their marriage, which they want to choose: divorce or reconciliation;
- a separate residence regime may be established by a decision of the competent authority (court, prosecutor, public administration) by mutual agreement or at the request of one of the spouses, despite the objections of the other;
- the existence of a clear list of grounds in the legislation to establish separation on the application of one of the spouses;
- the existence of any consequences of the individual residence regime is linked to the determination of the fault of one or both spouses in the establishment of a separate residence regime on one or another basis;
- separation would result in the termination of the marital property regime, the termination of the marriage contract, except for provisions relating to the separate residence regime, and the termination of the paternity presumption.

Key words: separate residence regime / separation regime, divorce, legal effect, property regime, marriage contract, presumption of paternity.